

Милета Војиновић: „ПЉЕВАЉСКИ КРАЈ. ПРОШЛОСТ И ПОРИЈЕКЛО СТАНОВНИШТВА” „ПЉЕВАЉСКЕ НОВИНЕ”, ПЉЕВЉА - „ВОЛВОКС”, Београд, 1993; стр. 397 + 15 карата

Антропогеографска истраживања пљеваљског краја започета су још почетком овог вијека. Наиме, један од најталентованијих ученика Јована Цвијића, први директор Српске гимназије у Пљевљима, Атанасије Пејатовић, већ у првој књизи *Насеља српских земаља* објавио је 1902. године антропогеографску студију *Средње Полимље и Потарје*. Прерана смрт омела је овог даровитог научника да своје дјело настави, употпуни и доврши, а бурна историјска збивања на овом подручју утицала су на дисконтинуитет ових истраживања. Требало је да протекне преко девет деценија па да се појави слична cjеловита студија која у знатној мјери употпуњује наша сазнања о историјској прошлости, физичко-географским и антропогеографским обиљежјима пљеваљског краја.

Ријеч је о књизи Милете Војиновића *Пљеваљски крај* која се појавила у издању НИО „Пљеваљске новине” и приватног предузећа „Волвокс.” Концепцијски Војиновић је поступио другачије од Цвијићеве антропогеографске школе. Наиме, резултати његових истраживања нијесу изложени проблемски, већ је cjелокупну територију пљеваљског краја подијелио на четрнаест засебних географских cjелина, укључујући и сџм град Пљевља, па је у оквиру сваке cjелине приказао њене физичко-географске одлике (рљеф, климу, хидрографска обиљежја, флору, фауну), природна богатства, трагове материјалне културе, кретање и поријекло становништва. То је, разумије се, понекад доводило до извјесних понављања, али је, с друге стране, имало за посљедицу врлину што се на једном мјесту пружа комплетна слика дате регије у времену и простору. Тако мозаички концептирања, по важнијим регијама, књига се сама склапа у шаролику cjелину, микро-регије се сливају у јединствену макро-регију.

У реализацији овакве концепције аутор је ставио акценат на два методолошка поступ-

ка: теренско истраживање и усмена казивања бројних провјерених и поузданих памтиша. Импозантан број од преко 1.200 информатора-памтиша свједочи о својеврсној ауторовој вишедценијској анкети у прибирању података, из чијег обиља је касније лакше могао да разлучи битно од споредног, непоуздано и неважно од научно релевантног. Аутор је мање пажње поклањао постојећој литератури и архивским истраживањима, желио је у првом реду да синтетизује оно мање познато или непознато што је успио да отме од заборава, што је сачувано у локалној или породичној традицији.

Аутор се скро на свакој страници дотиче и духовне културе на овом подручју. Не занемарује народна предања, пригодне фолклорне облике трансформације друштвено-историјских збивања и њихово преламање у свијести народа. Осим тога, брижљиво су побројани сви археолошки локалитети и за сваку регију сачињене детаљне мапе, у којима су, поред ријека, планина и насеља учртани и остаци развалина цркава и манастира, гробаља, мостова, кула и путева од римског времена наовамо, што свједочи о некадашњем културном и привредном просперитету овога краја немањићке државе у средњем вијеку. Посебна пажња посвећена је кретању и поријеклу становништва овог краја. Грађа је сакупљена за 800 братстава, али нијесу сва посебно обрађена због ограниченог обима књиге. Посебно је обрађено 580 братстава. Етнички процеси: досељавања, одсељавања, исламизација, и с њима скопчана хајдучија, буне, разуре и прогони, посматрани су у склопу посљедица турског пораза под Бечом 1683. године, српско-турског и црногорско-турског рата 1878, окупације и анексије Босне и Херцеговине од стране Аустро-Угарске, балканских ратова и аусторугарске окупације 1916-1918. године. Ако се томе додају феудални односи, чифчијски систем турске владавине, онда се у потпуности дочарава

цјеловит друштвено-историјски оквир у коме се одвијају демографска, привредна и културна збивања на подручју ове, како ју је Цвијић назвао, својеврсне политичке земљоузине између Србије и Црне Горе.

Посебан одјељак посвећен је самим Пљевљима. Приказан је настанак вароши, како се она уболичавала просторно и историјски као урбана цјелина. Побројана су 64 српска и 141 муслиманско братство Пљеваља до 1918. године, дакле, дочарана је цјеловита етничка слика у вишевијековном историјском распону. Побројана су занимања, имовински и друштвени статус ових братстава, међуконфесионални односи, судјеловање у власти, укратко ово поглавље представља у доброј мјери социо-

културну студију самога града. Досељавање и одсељавање у Пљевља било је у већој мјери условљено политичким збивањима и преокретима него на селима, што је и посредан показатељ својеврсних укрштаја словенских, турских и германских утицаја и прожимања.

Поред предговора аутора, пописа братстава и најзначајнијих информатора, књига садржи и текстове рецензената академика Петра Влаховића и др Славенка Терзића, у којима је високо оцијењен огроман труд њеног аутора књига на сабирању и презентовању богате грађе из историјске и етничке прошлости пљеваљског краја.

Добрило Аранитовић